

LA PAH I LA CONQUESTA DEL DRET A L'HABITATGE

Ada Colau

LA PROBLEMÀTICA DE L'HABITATGE

47

En una aposta per un creixement fàcil, ràpid i a curt termini, Espanya es va entregar durant anys a la «festa del totxo». Es van construir més habitatges que a Alemanya, Itàlia i França juntes, però aquesta sobreproducció (augment de l'oferta) no va significar que l'habitatge esdevingués més accessible: al contrari, desmentint el dogma neoliberal, els preus no van deixar de pujar, cosa que va convertir Espanya en un dels estats de la Unió Europea on accedir a un habitatge resultava més car. Entre d'altres, dos elements clau expliquen aquesta paradoxa: d'una banda, tipus d'interès baixos i liberalització del crèdit; d'altra banda, la possibilitat de mantenir milions d'habitatges buits per especular sense cap penalització. Fruit d'aquest model, l'Estat va promoure la confusió del dret a l'habitatge amb el dret al crèdit i va impulsar la propietat privada més enllà de límits raonables a través del sobreendeutament de bona part de la població.

Durant anys la ciutadania va escoltar un únic missatge repetit per immobiliàries, entitats financeres, administracions públiques i mitjans de comunicació: l'habitatge no baixa mai. Les ministres d'Habitatge, any rere any, repetien: «Ara és el millor moment per comprar». I ho reforçaven amb unes polítiques fiscals que desgravaven únicament per la compra, amb una política de sòl que incentivava l'especulació, amb una liberalització del lloguer que el desautoritzava com a alternativa real i amb un insignificant parc d'habitatge social. Malgrat el mandat constitucional (article 47 de la Constitució espanyola), Espanya no va fer mai una política per garantir el dret a l'habitatge; es va limitar a realitzar una política econòmica que va fer servir la mercantilització de l'habitatge com a suculent font d'ingressos per a determinats sectors privats i per a la mateixa Administració.

Però les bombolles esclaten i, amb l'arribada de la crisi, al problema d'accés es va sumar la pèrdua d'habitatge per a milers de persones que, fins a aquell moment i segons les estadístiques, tenien resolta la qüestió. En un país on la principal despesa de les llars és l'habitatge i en què durant anys s'ha impulsat la propietat privada com a forma de tinença quasi exclusiva (el 2006 va arribar al 90 % del parc total d'habitatges), quan disminueixen els ingressos la primera despesa a què no es pot fer front és la hipoteca. Amb una taxa d'atur superior al 27 %, és fàcil intuir la magnitud de la tragèdia hipotecària. En efecte, entre el 2007 i el 2012 s'han iniciat 441.060 execucions hipotecàries a Espanya. Segons les dades del 2012, 251 noves execucions cada dia.

En l'àmbit del lloguer la cosa no està millor. Lloguer i hipoteca són dues cares d'un mateix problema: la mercantilització de l'habitatge. No només moltes persones es van hipotecar perquè el lloguer no era una opció assequible ni estable, sinó que ara totes les persones que perden el seu habitatge després d'una execució hipotecària es reallotgen en règim de lloguer. Així, el lloguer està destinat a augmentar encara que la regulació no hagi millorat, sinó ben al contrari. Al principi del 2013 ha entrat en vigor la darrera reforma de la Llei d'arrendaments urbans (LAU), impulsada pel Govern del Partit Popular (PP), que, entre d'altres, redueix la durada mínima dels contractes d'arrendament de cinc a tres anys, accelera encara més els processos de desnonament i afavoreix fiscalment els grans inversors internacionals que vulguin especular comprant grans paquets d'habitatges. Malauradament, constatem que segueix sent una política d'Estat afavorir el negoci immobiliari a costa de vulnerar drets fonamentals.

Des del començament de la crisi, Catalunya ha encapçalat les estadístiques estatals de les execucions hipotecàries i els desnonaments. Segons les dades del Poder Judicial, des del 2007 fins al 2012 s'han produït 84.237 execucions hipotecàries a Catalunya. Segons la mateixa font, només el primer trimestre del 2013 s'han realitzat 1.337 desnonaments judicials per execució hipotecària i 3.249 desnonaments per impagament del lloguer; això fa un total de 4.586 o, dit d'una altra manera, de 51 desnonaments al dia de mitjana.

Resumint, podem afirmar que, sense cap dubte, *Spain is different*: som dels pocs estats europeus que després de la Segona Guerra Mundial no va incloure l'habitatge en el pacte social. En conseqüència, som un dels països amb menys lloguer social (al voltant d'un 1 %) i menys lloguer en general (al voltant d'un 17 %, després de l'augment generat per la crisi). D'altra banda, tenim el trist honor de «liderar» dos rànquings europeus vergonyants: el d'execucions hipotecàries i desnonaments, i el d'habitatges buits (3,5 milions segons el darrer cens de l'Institut Nacional d'Estadística ([INE] del 2012).

Tenint en compte això anterior, a l'Estat espanyol tota persona que no tingui resolt l'habitatge per la via de l'herència familiar, pot considerar-se una persona afectada. Tant per lloguer com per hipoteca, l'habitatge s'endú en molts casos més del 50 % dels ingressos i és el principal factor de precarietat després del laboral.

ORÍGENS DE LA REACCIÓ CIUTADANA

Després de tot el que hem explicat sobre l'estafa immobiliària al nostre país, tenint en compte la relació de vassallatge del poder polític vers el financer i la porta giratòria entre els ministeris i els consells d'administració de les grans empreses, no podem esperar que les administracions públiques canviïn les seves polítiques. Però quan recordem com hem arribat fins aquí, no només cal recordar la part dolenta. Hi ha una part molt positiva que creix cada dia: l'organització ciutadana i els moviments socials. Recordem per exemple que el 2006, quan les administracions, els bancs, les immobiliàries i els mitjans negaven l'existència de la bombolla, contra tot pronòstic milers de persones es van autoconvocar i van sortir al carrer, i van originar la VdeVivenda. Més tard, la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), nascuda a Barcelona el febrer del 2009, recull el testimoni i és la primera que visualitza l'emergència en l'àmbit de l'habitatge generada per l'esclat d'aquella bombolla que oficialment mai no havia existit. A partir del 15M del 2011, una forta mobilització ciutadana dóna l'impuls definitiu a la lluita contra els desnonaments i pel dret a l'habitatge.

Els darrers quatre anys, el moviment de les PAH no ha parat de créixer, a més de teixir aliances i articular respostes efectives. D'una banda, convençudes que es tracta d'un problema de model, s'han impulsat accions d'incidència per canviar una legislació clarament injusta. D'altra banda, conscients de les dimensions de la tragèdia i de la impossibilitat de la gent afectada per esperar fins que canviïn les lleis, s'han generat espais d'apoderament i s'han organitzat accions per forçar els bancs a negociar cas per cas. Quan aquestes accions han estat insuficients i tampoc no s'ha obtingut cap resposta de l'Administració, la desobediència civil ha pres força com a resposta legítima i efectiva.

La consolidació de la PAH no és una tasca fàcil. Malgrat els vincles anteriorment descrits entre VdeVivenda i la PAH, hi ha diferències importants, entre les quals, una de substancial. I és que, mentre que VdeVivenda era un moviment integrat majoritàriament per joves amb salaris i feines precàries que s'organitzaven davant les dificultats per emancipar-se de casa dels pares,

la base social de la PAH la formen majoritàriament famílies afectades per processos d'execució hipotecària.

En el cas de VdeVivenda, la transformació d'aquests joves en activistes socials va ser una transició quasi automàtica. Però per als afectats per la hipoteca conjugar la situació personal amb la dimensió col·lectiva de la problemàtica no era un equilibri gens fàcil. Traduir el malestar de les famílies en una palanca de transformació requeria un moviment articulat i amb una sola veu. I això volia dir que la PAH s'havia de constituir com un subjecte polític amb una clara consciència col·lectiva. Des del principi es va treballar en aquesta direcció. El contacte directe i el dia a dia amb les famílies afectades anirien marcant el camí en un procés viu i en evolució constant.

LA PAH, UN ESPAI DE TROBADA

Al contrari del que ens podríem imaginar, les persones que s'apropen per primera vegada a la PAH, més que empenyades, es troben moralment abatudes i es mostren, si més no al principi, resignades. Desorientades, desateses per l'Administració, amenaçades per les entitats bancàries i amb quadres depressius, el procés d'execució s'alça com una trituradora que arrasa tot el que troba al davant. Les famílies se senten culpables de la situació per la qual passen i ho atribueixen a un fracàs personal. Segurament la societat en què vivim, que mesura el que som basant-se en el que tenim i que ens diu que el que tenim és el que ens mereixem, hi té molt a veure. Aquest procés de culpabilització s'accentua si les persones tenen fills al seu càrrec. L'angoixa, la tensió permanent i l'insomni s'apoderen de les seves vides en un procés que si no es redreça pot acabar en la desestructuració familiar. Per fer-nos una idea del sofriment que comporta, una bona part de les persones que han passat per aquesta experiència ha pensat en un moment o altre a llevar-se la vida. Moltes altres han hagut d'emigrar, fugir d'un malson que els turmenta dia i nit.

En aquest context moltes famílies s'acosten a la plataforma amb una necessitat imperiosa de parlar i de ser escoltades. Així que després de vèncer un primer moment de timidesa, busquen la manera d'exterioritzar aquest magma d'emocions que les colpeix. Per tant, el primer objectiu de la PAH és generar un espai de confiança i comunitat a través de les reunions presencials, que els doni l'oportunitat d'expressar-se i compartir amb altres persones la seva experiència. Construir aquest espai i posar en comú les vivències personals és vital perquè les persones afectades s'adonin per si soles de la dimensió col·lectiva de la problemàtica i que hi ha elements estructurals que condicionen

les nostres decisions. El procés de desculpabilització és un pas necessari i previ a l'apoderament.

A més, generar aquest espai de trobada i seguretat contribueix al mateix temps a trencar la lògica d'una societat atomitzada i altament competitiva en què les persones es relacionen en un joc de suma zero i en què el que un guanya és en detriment d'un altre. En la mesura que la societat que ens envolta és una societat esquinçada i fragmentada, la PAH es vol construir a si mateixa com un espai de suport mutu i solidaritat, que anteposa el bé col·lectiu a l'interès individual. De fet, un dels lemes de la plataforma és: «No et preguntis què pot fer la PAH per tu, pregunta't què pots fer tu per la PAH». I és que en la mesura que la PAH aconsegueixi avançar, avançarem tots plegats.

COMPOSICIÓ DE LES ASSEMBLEES: ELS ROSTRES DEL MOVIMENT

Però transformar una problemàtica que es viu de manera aïllada i individual en una problemàtica social que requereix respostes col·lectives i solidàries esdevé tot un repte.

D'entrada, el nivell de rotació de la gent que acudeix a les assemblees és molt elevat, fet que obliga a dividir les assemblees entre aquells que fa més temps que estan integrats en el moviment i els que acaben d'aterrar-hi. El grau d'implicació de les famílies és molt desigual; el nivell de dedicació és irregular i depèn del que les seves responsabilitats familiars els permetin. La situació econòmica en què es troben moltes persones és crítica, per tant, la seva prioritat i la seva principal preocupació és la supervivència més immediata, és a dir, menjar i donar menjar als seus fills. Només destinen temps a organitzar-se en la mesura que tinguin coberta aquesta necessitat. La mateixa precarietat econòmica dificulta que moltes famílies que viuen lluny puguin desplaçar-se regularment per assistir a les reunions.

Hi ha persones que s'adrecen a la PAH pensant que trobaran una mena d'oficina d'atenció al ciutadà, de consumidors o una vareta màgica amb què solucionar de cop el seu problema. D'altres vénen una vegada i no tornen fins després d'uns quants mesos, després d'haver trucat a la porta de diferents administracions sense resultat o, encara pitjor, després d'haver destinat els pocs recursos de què disposen a pagar els honoraris d'algun aprofitat.

La composició del moviment també ha anat canviant amb el pas del temps. Quan esclata la crisi i s'ensorra el negoci immobiliari, les persones migrants que treballaven en el sector de la construcció són les primeres a perdre la feina. Milers de persones que havien arribat al país fugint de la pobresa i amb la

sana ambició de progressar i donar més oportunitats als seus fills es queden a l'atur i sense una xarxa familiar que les ajudi i esmorteïxi la caiguda. Però a mesura que la crisi avança, les execucions hipotecàries no discriminen ni per raons d'origen, ni de sexe, ni de religió. Actualment, es calcula que al voltant d'un 70 % de la població afectada és autòctona.

Tampoc no hi ha diferències per edat. En la mesura que s'ha empès el gruix de la població a accedir a l'habitatge a través d'hipoteques, totes les generacions s'hi han vist implicades. I encara més si tenim en compte la figura dels avaladors: en els casos en què la hipoteca recau sobre una parella jove, el més habitual és que els pares també estiguin afectats. On en canvi sí que hem pogut observar certes diferències és en la capacitat de gestió del drama. La pèrdua de capacitat econòmica i l'afectació consegüent de l'estatus social afecta molt més els homes que les dones. Mentre que en molts casos els primers ho viuen com un fracàs personal que ensorra la seva identitat, les segones ho entomen com una realitat que cal afrontar de la manera més pràctica. A les assemblees és freqüent veure dones portant la iniciativa, soles o acompanyades per homes callats i amb la mirada baixa. L'altra cara de la moneda de l'afectació sota una perspectiva de gènere és que l'angoixa del procés augmenta exponencialment la tensió familiar i això pot afavorir episodis de violència de gènere.

En tot cas, malgrat les dificultats del procés, la majoria de les PAH amb un cert recorregut i experiència han aconseguit encaixar els diferents nivells d'implicació de les famílies, fins al punt que la línia que separava activistes, persones solidàries i afectades és cada vegada més difusa o inexistent. Si al principi l'heterogènia composició de la PAH condicionava el procés i exigia uns ritmes de treball més lents i pausats, a la llarga aquesta varietat s'ha demostrat com un dels actius més valuosos i un dels elements que més legitima i enriqueix el moviment.

AJUDA MÚTUA I ASSESSORAMENT COL·LECTIU

Conscients que les solucions al drama hipotecari han de venir des de l'àmbit de la política, però sabedors que les mesures trigarien a arribar, la PAH s'ha via de construir també com un recurs útil per als afectats i donar alguna mena de resposta a les necessitats concretes i immediates de les famílies, que no podien esperar de braços plegats que arribessin els canvis legislatius. Per abordar aquesta necessitat sense trencar la dinàmica col·lectiva de les assemblees, neix l'assessorament col·lectiu.

El tractament dels casos en assemblees col·lectives és una característica constitutiva de la PAH i ha demostrat ser una eina imprescindible i transformadora que ajuda els afectats a fer front amb més garanties a una problemàtica que sovint els desborda, així com a perdre la por, la vergonya i el sentiment de fracàs associat al procés.

L'assessorament col·lectiu, en detriment d'una aproximació als casos assistencial i individual, obeeix a diferents raons. En primer lloc, contribueix a construir un espai de confiança i a reforçar el sentiment de comunitat, a més de bastir ponts de solidaritat entre els afectats. L'experiència constata que les persones es preocupen per la situació dels altres en la mesura que perceben que els altres es preocupen de manera recíproca pel seu propi cas. Generar un espai de confiança i comunitat es converteix per tant en un requisit previ per tal d'apoderar els afectats, capacitar-los tant tècnicament com emocionalment i elaborar estratègies a l'hora de negociar amb les respectives entitats bancàries.

En segon lloc, aquest enfocament produeix un efecte amplificador. L'abocament i el fet de compartir col·lectivament les experiències permet socialitzar eines i coneixements. D'aquesta manera, l'afectat ja no és un subjecte passiu ni una víctima assistida per un expert, sinó que es converteix en un subjecte actiu transmissor de coneixements que amb el temps reuneix les condicions i les habilitats necessàries per assessorar, de retruc, altres persones. Des que es van crear el febrer del 2009 s'han constituït més de cinquanta plataformes locals, una bona part impulsades i dinamitzades per persones afectades formades en les assemblees col·lectives. Aquesta metodologia de treball, doncs, té un retorn molt més gran que el clàssic assessorament individual i un efecte multiplicador que permet arribar a un nombre més elevat de persones. Que els ciutadans compreguin el que els passa, es coresponsabilitzin de les decisions, coneguin els seus drets i aprenguin a defensar-los és un dels objectius de la plataforma, que entén que una ciutadania ben informada és una condició necessària per a una democràcia saludable.

En tercer lloc, aquesta aproximació als casos resulta més eficaç. Atesa la legislació actual, qualsevol negociació que s'entauli amb el banc o caixa (tant per pactar unes noves condicions de pagament assumibles, com per negociar la dació en pagament, o negociar que la família expropietària pugui romandre a l'habitatge executat en règim de lloguer) depèn únicament i exclusivament de la predisposició i la voluntat de l'entitat financera. Davant d'aquesta situació, no serveix de gaire un assessorament si no va acompanyat d'altres formes de pressió. El seguiment col·lectiu dels casos i les accions d'acompanyament que du a terme l'assemblea és un dels mecanismes més eficaços per anivellar

la relació de forces desigual que es dona entre les parts en conflicte. De la mateixa manera, la denúncia pública a través dels mitjans de comunicació i la imatge negativa que es projecta sobre l'entitat en qüestió esdevé un altre element clau de la negociació entre banc i afectat. Aquests elements reconfiguren el sistema d'incentius i faciliten una solució satisfactòria per als afectats. O, si més no, contribueixen a dissuadir les entitats financeres de possibles abusos de poder, males pràctiques bancàries o d'exercir un tracte indigne, amenaçant i denigrant envers els afectats, a més d'oferir solucions lesives per als seus interessos (refinançaments suïcides, préstecs personals amb interessos desorbitats, etc.). No són anecdòtics els casos que ens arriben derivats de la mateixa Administració i de Serveis Socials, conscients de la insuficiència dels mecanismes de gestió assistencial de què disposen actualment.

CLAUS DEL MOVIMENT I PETITES GRANS VICTÒRIES

Sense cap mena de dubte, un dels grans èxits del moviment, des del punt de vista estratègic, ha estat aquesta vocació i capacitat per reproduir-se. La suma de totes aquestes PAH locals forma un moviment molt més potent que la simple suma aritmètica de les parts. Una maquinària que no dorm i que està en activitat constant. La multiplicació de plataformes produeix un degoteig constant de notícies que situen la problemàtica hipotecària com un tema d'actualitat permanent i el mantenen en l'agenda política i social. Tant si és perquè una PAH impulsa una moció a l'ajuntament, paralitza un desnonament, aconsegueix una dació en pagament d'una família, s'entrevista amb el defensor del poble o com si és perquè es reuneix amb el Poder Judicial, la presència constant de la PAH en els mitjans manté la tensió comunicativa.

D'altra banda, la creació de plataformes ha obligat a repensar els mecanismes de coordinació interns. Un cop superada la crisi de creixement inicial associada a la ràpida proliferació de les PAH, el moviment treballa en el disseny de maneres organitzatives més horitzontals que adequin la presa de decisions i l'elaboració d'estratègies a la nova realitat del moviment.

Per constituir una PAH s'han de seguir unes normes bàsiques i acceptar els criteris següents. La PAH és una organització ciutadana que neix de la societat civil i que, per tant, és independent i apartidària. Els recursos i l'assessorament de la PAH són gratuïts. L'assessorament de la PAH és col·lectiu. Les PAH han d'acceptar les demandes i les reivindicacions que recull el manifest constituent. Més enllà d'aquests elements, les PAH gaudeixen de plena autonomia per elaborar les estratègies que considerin més oportunes depenent del context local.

En clau de moviment, un dels elements que expliquen l'èxit de la PAH ha estat la seva capacitat d'anticipar en tot moment l'escenari més immediat i anar sempre un pas per endavant, fet que li ha permès en certa mesura condicionar les regles de joc i els paràmetres en què es mou el debat.

Algunes de les característiques que expliquen la capacitat d'incidència i la ràpida expansió del moviment són:

- La seva independència respecte a qualsevol partit.
- L'elaboració de propostes serioses, possibles i ben argumentades.
- Unes campanyes comunicatives clares, directes i visibles.
- L'elaboració d'una estratègia a diferents nivells que ha sabut combinar des de la interlocució amb l'Administració fins a la desobediència civil pacífica i que ha anat pujant de to esglaonadament a mesura que el moviment s'ha anat estenent i les demandes de mínims eren ignorades.
- La perseverança: un referent social estable.
- Una composició heterogènia i transversal.
- L'aposta per l'assessorament col·lectiu com una eina que apodera les persones i transforma la problemàtica individual en una lluita col·lectiva.
- La descentralització, que amplifica les reivindicacions i multiplica les accions.
- La PAH, un recurs útil: malgrat ser conscients que la solució és política, la PAH dóna resposta immediata als problemes quotidians de les persones.
- Aliances estratègiques. Imbricació amb la xarxa veïnal i el moviment 15M.
- El treball conjunt amb els mitjans ha estat una peça clau a l'hora de donar veu a la problemàtica i projectar les demandes del moviment. Però la PAH condiona la col·laboració amb els mitjans convencionals: no es permet un tractament merament testimonial. Les persones que acudeixen a la PAH tenen un problema personal però han decidit fer-hi front de manera col·lectiva. I això també és notícia.
- La generació d'empatia. La PAH en el seu camí s'ha anat trobant amb col·laboracions inesperades: des de la procuradora d'un banc que en teoria representava l'entitat financera però que ha acabat ajudant a endarrerir el desnonament, fins a funcionaris dels jutjats que fan comunicats en què se solidaritzen amb els afectats i en contra de la llei, passant per publicistes que treballen per a bancs i caixes i ens escriuen filtrant informació sobre les estratègies comunicatives de les entitats.

Un altre element clau ha estat tenir molt clara la importància d'anar acumulant petites grans victòries, tant en el terreny simbòlic com en el terreny més concret. Victòries que han anat marcant el camí i que alhora han alimentant el moviment, i l'han fet cada cop més fort i articulat. Celebrar aquestes victòries és un element fonamental i probablement una de les tasques més rellevants per a qualsevol intervenció política que pretengui desafiar el capitalisme depredador imperant. Hem de demostrar-nos a nosaltres mateixos que, contràriament al que sentencien des de les tribunes polítiques, judicials, mediàtiques i acadèmiques, el món pot funcionar amb criteris més justos i igualitaris, i que les dinàmiques actuals són reversibles.

2012, UN ANY DE CONSOLIDACIÓ

Per erigir-se com un actor amb capacitat d'incidència i transformació, el moviment havia de donar visibilitat a la problemàtica, articular unes demandes concretes i traslladar-les a la societat. La PAH neix amb tres grans objectius principals: aconseguir la dació en pagament, parilitzar els desnonaments i posar fi a la violència que suposa deixar al carrer milers de famílies, i convertir els habitatges hipotecats en lloguers socials. A partir d'aquests objectius es dissenyen les diferents campanyes de la plataforma, que han aconseguit molt de ressò i un suport social inqüestionable.

Assolir la dació en pagament és una condició necessària però no suficient per tenir una vida digna. Queda encara l'altra cara de la moneda: l'amenaça del desnonament sense possibilitat de reallotjament.

Quan parlem de la problemàtica hipotecària, parlem també d'una situació d'emergència d'habitatge que està posant a prova la capacitat de resposta de les administracions. Unes administracions que estan totalment desbordades per l'allau de desnonaments que es produeixen cada dia i que fins ara no ofereixen alternatives de reallotjament per a les famílies.

És en aquest context que s'emmarca la campanya «Stop desnonaments», que a través de concentracions ciutadanes impedeix que la comitiva judicial porti a terme l'ordre de llançament (terme judicial terriblement gràfic amb què es fa referència als desnonaments: quan es fa fora una família la «llancen», i la deixen al carrer i es despreocupen del fet que tingui o no un altre lloc on viure).

Quan les lleis són injustes, desobeir-les no només és un dret, sinó un deure de la ciutadania.

Paralitzar un desnonament desafiant una ordre judicial és una acció de desobediència civil: en front de lleis que es consideren injustes, desobeir-les

de manera activa no només és un dret sinó un deure de la població. Una desobediència que no és gratuïta, ja que troba empara en una legalitat superior sistemàticament violada per l'Estat espanyol: la dels drets humans.

En efecte, les execucions hipotecàries i els desnonaments massius per raons econòmiques a l'Estat espanyol violen, entre d'altres, l'article 24 sobre la tutela judicial efectiva i l'article 47 sobre el dret a l'habitatge de la Constitució espanyola, l'article 25 de la Declaració Universal dels Drets Humans i l'article 11 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) ratificat per l'Estat espanyol, i més concretament les observacions generals del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals (DESC) de les Nacions Unides número 3 (obligacions dels estats membres), número 4 (dret a un habitatge) i número 7 (prevenció de desnonaments forçosos).

Dit amb una mica més de gràcia, en paraules de l'escriptor José Luis Sampedro: «S'han de respectar les lleis, sempre que les lleis siguin respectables». I si a més de lleis poc respectables ens trobem amb una deixadesa absoluta de les funcions per part de l'Administració democràtica, que en principi hauria d'intervenir per garantir els drets de la ciutadania i en particular dels més vulnerables, s'entén fàcilment l'ampli consens social que ha despertat aquesta pràctica.

La PAH només es mobilitza per als casos que impliquin l'habitatge habitual i únic, i en què la causa de l'impagament sigui sobrevinguda i involuntària. És a dir, no s'activa per aturar qualsevol desnonament, sinó només aquells que amenacin el dret a l'habitatge. El *modus operandi* és senzill: amb la presència del màxim nombre possible de persones es bloqueja l'accés a l'habitatge, d'aquesta manera s'impedeix que el secretari judicial i el procurador del banc puguin fer efectiva l'ordre de llançament. Abans i després d'aquest dia, la PAH intenta negociar amb l'entitat financera i esgota les vies administratives i judicials per aconseguir una solució més estable que la suspensió temporal i l'ajornament del desnonament.

Però la PAH no és ni vol ser una agència antidesallotjaments per encàrrec, per tant, no es mobilitza de manera precipitada, d'un dia per l'altre, sense tenir ocasió de conèixer bé el cas. La PAH no pretén ser un equip de «professionals antidesnonaments», sinó contribuir a generar processos col·lectius que entre tots ens permetin fer front a les injustícies quotidianes.

Finalment, en les accions per aturar desnonaments mai no es pot oblidar que l'acció es du a terme per evitar un desnonament d'una persona o família, de manera que la seva voluntat i benestar són sempre prioritaris.

Però més enllà de les lleis i els protocols, qui hi ha participat sap que aturar un desnonament esdevé un moment màgic. Els nervis a punt d'esclatar, la

incertesa de no saber fins al darrer moment si ho aconseguirem, l'angoixa de la família, els sentiments de solidaritat i de determinació entre les persones concentrades, els rumors que la comissió judicial s'apropa... I quan apareixen el procurador i el secretari judicial, la reacció instintiva de tot el grup d'ajuntar-se, ben agafats de les mans, dels braços, davant la porta que defensarem com si fos nostra, fins a aconseguir la confirmació que avui no hi haurà cap desnonament, que marxen, que un cop més ho hem aconseguit. És la màgia de constatar que, juntes, coses que semblaven inevitables es poden canviar i coses que semblaven impossibles esdevenen realitat.

Avui, el balanç en aquest terreny és positiu i esperançador:

— S'ha aconseguit denunciar una problemàtica que afecta una bona part de la població però que es mantenia incomprensiblement silenciada. Una tasca de sensibilització i denúncia que no se circumscriu només dins de les fronteres del nostre Estat. Mitjans internacionals com *The New York Times*, *The Guardian*, la BBC, al-Jazira, així com multitud de mitjans procedents de tot el món, han pogut conèixer i denunciar les dramàtiques conseqüències d'una legislació hipotecària criminal a través del testimoni de la PAH.

— Més enllà de descobrir una realitat social fins fa poc invisible, s'han assenyalat les causes estructurals que l'han provocada i s'han elaborat propostes serioses, viables, possibles i necessàries en tots els àmbits (local, autonòmic i estatal) que tenen un suport social inqüestionable. En aquest sentit, un dels assoliments destacats ha estat aconseguir que un terme tècnic totalment desconegut com «dació en pagament» s'hagi popularitzat. Fins i tot la mateixa Administració ha travat un discurs que s'alimenta del treball i els documents generats per la PAH.

— S'ha aconseguit que les entitats financeres estiguin més receptives i disposades a negociar. La denúncia pública i les accions de la PAH han deixat al descobert l'abús, la irresponsabilitat i el *modus operandi* de bancs i caixes, cosa que ha obligat les entitats financeres a cuidar una imatge pública molt deteriorada i a ser més sensibles envers les demandes de les persones afectades.

— La pressió social també ha obligat les administracions a moure fitxa. Primer van augmentar l'import mínim inembargable. Després van introduir modificacions en la Llei d'enjudiciament civil (LEC) i ara els bancs s'adjudiquen els habitatges en subhasta per un 60 %, i no un 50 %, del valor de taxació. Un canvi que, encara que ridícul i del tot insuficient, té una gran càrrega simbòlica. També s'han creat serveis de mediació i comissions de treball per analitzar la situació i debatre propostes tant a escala estatal, com autonòmica i municipal.

— S'han aconseguit centenars de dacions en pagament i algunes condonacions de deute un cop efectuada la subhasta. S'han aconseguit paraitzar prop de dos-cents desnonaments. S'ha aconseguit que famílies amenaçades de desnonament continuïn al pis en règim de lloguer i, en els casos en què no s'ha pogut evitar el llançament, s'ha pressionat l'Administració perquè real·lotgi les famílies en habitatges públics.

— Davant la sensibilitat social que desperta la problemàtica i les inhumanes conseqüències que comporta per a les famílies el procés d'execució hipotecària, diversos jutjats i audiències provincials han trobat l'esclatxa jurídica per interpretar la llei d'acord amb el context de crisi actual i aprovar sentències que apliquen *de facto* la dació en pagament i que acusen les entitats bancàries d'enriquiment injust.

NOUS REPTES: DATES OBERTES I ELS INTENTS DE CRIMINALITZACIÓ

Però amb el creixement sorgeixen nous reptes. La potència de la lluita contra els desnonaments, que demostra la utilitat concreta de l'acció col·lectiva i generalitza la pràctica de la desobediència civil, sens dubte provoca que les elits i els poders fàctics busquin la manera de desactivar-la. Així, per exemple, alguns jutges estan fixant dates obertes per als desnonaments, cosa que impedeix la possibilitat de convocar concentracions per aturar-los en una data i una hora concreta. En una actuació que molts consideren il·legal, atès que es nega a la persona fins i tot saber quin dia serà desnonada, es dificulta la solidaritat de veïns i veïnes i obliga els diferents col·lectius a pensar estratègies alternatives.

I és que davant la por que la resistència i l'ampli suport social contra els desnonaments augmenti, l'Administració ha volgut reaccionar per la via equivocada. Un altre exemple el trobem en alguns casos en què s'ha ordenat un ús desproporcionat de la força policial per fer efectius els desallotjaments i s'ha intentat desactivar el moviment de solidaritat i desencoratjar la població difonent imatges criminalitzadores o multant les persones concentrades. Un dels primers casos significatius en aquest sentit va ser el desnonament d'una família víctima d'assetjament immobiliari al barri del Clot, a Barcelona, el juliol del 2011. Per treure de casa seva una parella i els tres fills, hi van intervenir desenes de policies antiavalots, sense que per part de la família ni dels veïns concentrats hi hagués el més mínim acte de violència. Les PAH de Vic, Múrcia, Madrid i Sabadell, entre d'altres, també han estat objecte d'actua-

cions d'aquesta mena. Actuacions que la PAH ja ha fet arribar a Amnistia Internacional perquè obri un expedient i ho investigui. Tot i així, la campanya contra els desnonaments està més viva que mai, i el suport social no fa més que augmentar. L'Administració oblidada que qui ho ha perdut tot ja no té res a perdre i que el moviment és prou madur per no caure en el parany de la provocació i els intents de criminalització.

OBRA SOCIAL DE LA PAH: LA REAPROPIACIÓ CIUTADANA DE PISOS BUITS EXECUTATS

Davant aquest nou escenari, el moviment ciutadà ha començat a reaccionar i a elaborar noves estratègies que permeten reprendre la iniciativa i no anar a remolc de les arbitràries decisions judicials. Noves campanyes que alhora permeten esquivar la política repressiva de les administracions i qualsevol tipus d'enfrontament amb els cossos de seguretat. Noves estratègies com les que es donen en altres països, com per exemple als Estats Units, on, més que parilitzar els desnonaments, s'ajuda les famílies a reocupar els seus habitatges o a reapropiar-se edificis sencers que estan buits i que depenen d'entitats bancàries. És en aquest sentit que neix l'obra social de la PAH. Quan les negociacions que es produeixen amb diferents nivells de l'Administració no aconsegueixen garantir el reallotjament de la família amenaçada i les entitats bancàries es neguen rotundament a oferir l'habitatge executat en règim de lloguer social per a la família, si la concentració per evitar el desnonament fracassa, la PAH dóna suport a la reocupació dels habitatges buits propietat d'entitats financeres.

Sigui com sigui, la lluita contra els desnonaments ja ha aconseguit una doble victòria incontestable. Primer, en el pla simbòlic, ha aconseguit transformar l'imaginari col·lectiu i ha posat fi a la por i a la resignació que feia que bona part de la població estigués immobilitzada, i ha convertit el que la societat del consum estigmatitzava com un fracàs personal en un acte de dignitat i solidaritat: avui aturar un desnonament no només és un fet normalitzat, sinó motiu d'orgull per al conjunt de la ciutadania. En segon lloc, en el pla més concret de tots, el de les necessitats bàsiques de la vida quotidiana, aturar els desnonaments ha permès donar una resposta concreta a un problema urgent: no quedar-se al carrer.

Si els poders públics no estan a l'altura de les circumstàncies, ho haurem d'estar nosaltres i practicar l'autotutela dels nostres drets. Negociant amb els bancs, aturant desnonaments, recuperant pisos buits propietat de la banca i la

Societat de Gestió d'Actius Procedents de la Reestructuració Bancària (Sareb)... Cal que ens demostrem a nosaltres mateixes que, contràriament al que repeteixen les tribunes polítiques, judicials, financeres, mediàtiques i acadèmiques, el món no només pot funcionar amb criteris més justos i igualitaris, sinó que, sobretot, depèn de nosaltres que així sigui. Tenim molt més poder del que ens han dit, és qüestió d'organitzar-se i canviar la correlació de forces.